

Ziekteverloop bij melkvee op proefbedrijven

G. Smolders (onderzoeker sectie diergezondheid en management)

Op de negen proefbedrijven voor de rundveehouderij zijn gedurende vijf jaar alle ziektegevallen en aandoeningen bij melkvee geregistreerd. Het uitgebreide systeem waarmee gewerkt wordt vraagt voor het bijhouden van alle voor het management van belang zijnde registraties 10 - 15 minuten per dag. Vruchtbaarheidsaandoeningen bleken de afgelopen vijf jaar het meest voor te komen.

In de periode mei 1992 tot en met april 1993 waren in totaal op de negen bedrijven gedurende het jaar gemiddeld 752 melkkoeien aanwezig. Gemiddeld over alle bedrijven werd 46 % van de aanwezige koeien gemeld voor vruchtbaarheidsaandoeningen, 34 % voor problemen met benen en klauwen, 21 % voor stofwisselingsziekten en 19 % voor uieraandoeningen.

Vijf jaar registratie

Het systeem voor registratie van ziekten en aandoeningen maakt deel uit van een management-systeem waarin ook specifieke onderzoekgegevens vastgelegd worden (voeropname, gewichten, laboratoriumuitslagen van voer, melk, bloed en mest, gebruikte geneesmiddelen). Hoewel in de loop van de tijd het systeem verbeterd is, is het principe van de registratie niet wezenlijk veranderd. Vergelijking over jaren is daardoor mogelijk. In tabel 1 is het aantal dieren en het gemiddeld ziektepercentage voor groepen ziekten in de laatste vijf jaar weergegeven in procenten van het gemiddeld aanwezige aantal koeien. Vruchtbaarheidsaandoeningen zijn toegenomen tot 46% en is daarmee steeds de meest voorkomende groep van ziekten. In deze groep waren problemen na het afkalven, het aan de nageboorte blijven staan, witvuilen en onregelmatig of niet tochtig worden. Uieraandoeningen, met name mastitis, zijn na een dieptepunt in 1991/1992 dit jaar gedaald tot 19%, het laagste niveau sinds het be-

gin van de registratie. Aandoeningen aan benen en klauwen zijn weer op het hoge niveau van 1988/1989. Van alle koeien heeft 34 % tenminste één keer een van de volgende ziekten of aandoeningen gehad: bevangenheid, stinkpoot, zoolzweer, dikke hak, tussenklauwontsteking. Stofwisselingsaandoeningen blijven de laatste drie jaar stabiel op ruim 20% van de aanwezige melkkoeien. Het betreft in hoofdzaak melkziekte.

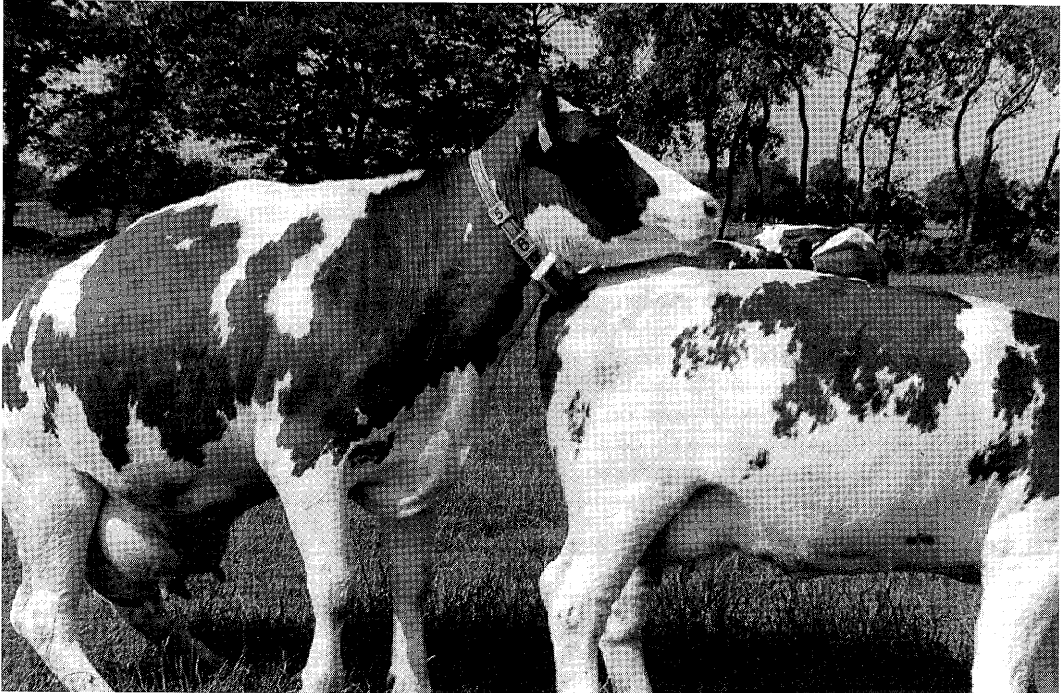
Een onderverdeling in de verschillende ziektegroepen en bedrijven voor het laatste jaar is gemaakt in tabel 2. In eerdere periodieken (oktober 1991 en oktober 1992) zijn de gegevens van voorgaande jaren opgenomen.

Resultaten 1992/1993

Er kalfden 814 koeien waarvan bij 8% het gebooteverloop als zwaar beoordeeld werd. Het aantal keizersneden was slechts 1,4 % van alle kalvingen. Gemiddeld 7% van de kalveren werd dood geboren, voor het grootste deel kalveren uit vaarzen. Het aandeel vaarzen in de veestapel is dit jaar gemiddeld bijna 34 %. In tabel 2 is te zien dat de variatie tussen bedrijven aanzienlijk is. De meest voorkomende redenen voor het afvoeren van koeien waren vruchtbaarheid (30%) en lage produktie (24%). Ruim 5% van de afgevoerde dieren werd voor noodslachting of dood afgevoerd. De kosten voor diergeneeskundige hulp en medicijnen variëren tussen de bedrijven van

Tabel 1 Gemiddeld percentage zieke koeien op proefbedrijven per jaar

Jaar	1988/89	1989/90	1990/91	1991/92	1992/93
Aantal melkkoeien	740	768	766	743	752
Aantal gekalfd	823	847	859	799	814
Percentage vaarzen	30	31	27	29	34
Vruchtbaarheid	41	39	39	44	46
Uier	22	24	24	26	19
Benen en klauwen	35	26	28	31	34
Stofwisseling	20	17	21	22	21

Onregelmatig of niet tochtig worden is het meest voorkomende vruchtbaarheidsprobleem.

ca. f 50,- tot bijna f 400,- per gemiddeld aanwezige koe + bijbehorend jongvee.

In tabel 2 staat het aantal zieke koeien per zieke als percentage van het gemiddeld aanwezige aantal melkkoeien over de periode mei 1992 t/m april 1993. Bij *aan de nageboorte blijven staan* is het percentage genomen van het aantal gekalfde dieren, bij *melkziekte* is het percentage genomen van het aantal gekalfde tweedekalfs- en oudere dieren.

Vruchtbaarheid

Onregelmatig tochtig of niet tochtig worden is het meest voorkomende vruchtbaarheidsprobleem. Ruim een kwart van de melkkoeien wordt behandeld om de tochtigheid op een of andere manier te reguleren. Bij een op de tien koeien komt de nageboorte niet af binnen 24 uur. De variatie tussen bedrijven is zeer groot, nl. van 0 tot 26 % van de gekalfde dieren. *Witvuilen* hangt voor een groot deel samen met *aan de nageboorte blijven staan*, het varieert tussen bedrijven van 2 tot 18 %. De gemiddelde vruchtbaarheidkengetallen van de dieren die kalfden in de periode mei 1991 t/m april 1992 per bedrijf zijn vermeld in tabel 3. In die periode werd gemiddeld 84% van de gekalfde dieren weer geïnsemineerd. Het aantal in-

seminaties per geïnsemineerde koe varieert op de proefbedrijven van gemiddeld 1,54 tot 2,66, het interval kalven - eerste inseminatie van 60 tot 83 dagen per bedrijf. Het tijdstip van eerste inseminatie ligt bij de hoogproductieve koeien in het algemeen later dan bij de laagproductieve koeien in de verwachting een hoger drachtigheidspercentage te krijgen. Het gemiddeld aantal dagen voor een herinseminatie is 25 dagen. Op de bedrijven met een hoog percentage onregelmatig of niet tochtige koeien liep dat interval op tot gemiddeld 34 dagen per inseminatie. De tussenkalftijd varieerde van 372 en 405 dagen.

Mastitis

Van de gemiddeld aanwezige koeien heeft 19 % een of meerdere keren last van uieraandoeningen. Mastitis is daarvan veruit de belangrijkste ziekte met 17% van de koeien. Het percentage dieren met mastitis varieert tussen bedrijven van 6 tot 39%. Waiboerhoeve 1 en 4 hebben meer dan gemiddelde problemen, Waiboerhoeve 3 en Bosma Zathe hebben minder mastitis dan gemiddeld. Ten opzichte van voorgaande jaren is de situatie enigszins verbeterd. Ondanks de vele inspanningen om mastitis terug te dringen blijft het een grote schadepost. Uit de resultaten van

geleidbaarheidsmeting in de melk op de proefbedrijven moet de komende jaren blijken of dit een bruikbaar hulpmiddel is bij het vroegtijdig onderkennen en mogelijk voorkomen van mastitis.

Benen en klauwen

Klauwproblemen komen bij 34 % van de dieren voor. De bedrijven Waiboerhoeve 2 en 3 en De Vlierd hebben meer problemen dan gemiddeld. Op alle bedrijven geldt dat de problemen vooral veroorzaakt worden door zoolzweren. Gemiddeld vormen die de helft van het aantal zieke dieren. Klauwbevangenheid komt bij gemiddeld 8% van de koeien voor. Deze aandoening is zeer bedrijfsgebonden en komt hoofdzakelijk voor op Waiboerhoeve 2, voornamelijk bij koeien in de eerste 3 maanden van de lactatie. De jongere dieren zijn daarbij gevoeliger dan de oudere. Er is geen duidelij

verschil tussen de dieren in het bedrijfssysteem met klaver en het bedrijfssysteem met gras. Tussenklauwontsteking komt gemiddeld bij 5 % van de koeien voor met op 2 bedrijven 12 % zieke dieren. De diverse klauwproblemen op Waiboerhoeve 2 zijn problemen die niet als ziekte genoemd worden (volle klauwen, dunne zolen). De meeste zijn bekapt, een deel is daarna op een klauwblok gezet.

Stofwisseling

Melkziekte komt gemiddeld bij 21% van de oudere koeien voor. De variatie tussen bedrijven is in de laatste vijf jaar steeds groter geworden. Op de nietprobleembedrijven schommelt het percentage dieren met melkziekte rond de 10%, op de probleembedrijven is het gestegen van 25 naar 35 % met Waiboerhoeve 4 als uitschieter naar 55

Tabel 2 Percentage zieke koeien in de periode 1 mei 1992-30 april 1993

Bedrijf	W1	W2	W3	W4	HN	BZ	CD	DV	ZV	Tot
Melkvee ¹	59	120	103	49	81	106	82	64	88	752
Gekalfd	66	124	101	51	102	116	109	50	95	814
Vaarzen	20	39	36	19	42	30	42	10	29	267
% Vaarzen	30	31	36	37	42	26	39	20	31	34
<i>Vruchtbaarheidsaandoeningen</i>										
Totaal	70*	51*	51*	72*	24	33*	49	49*	35*	46*
Nageboorte	20	15	2	26	7	9	15	10		10
Witvullen	15	12	18	12	5	18	17	9	2	12
Onregelmatig tochtig	49*	31*	35	45*	10	9	13	41	41	28
Diversen		3	-	2			5		6	2
<i>Uiergebreken</i>										
Totaal	43*	18	13	41*	20*	10	17	19*	13	19
Mastitis	39*	18	9	35*	20	6	17	16	13	17
Speenbetrapping	5		3	6	1	2	1	5		2
<i>Klauwgebreken</i>										
Kreupel	31	84*	49*	21	26	7	23	44*	5	34*
Bevangenheid		40*	7					2		8
Stinkpoot	5	3	4	2	1		2	9		3
Dikke hak		8	6	4	7	1	2	2		4
Zoolzweer	12	38*	27	6	9	3	15	30		17
Tussenklauwontsteking		2	7	12	12	3	5	6	3	5
Diversen	2	38*	7	2	1		2	5	1	8
<i>Stofwisselingsstoornissen</i>										
Totaal	31	30	26	43	6	32	11	9	5	21
Melkziekte	24	25	32	56	8	31	9	13	5	21
Kopziekte	9	6	-	4	-			2		2
Slepende melkziekte	3	10	10	4	1	7	5	2		5
<i>Spijvertering</i>										
Off feed	2		1		1	1				1
Diarree		3	-			1	4			1
Aantal dieren afgevoerd	15	40	49	26	35	43	39	20	24	291

¹ gemiddeld aantal aanwezige melkkoeien

* het percentage ziektegevallen is 10 of meer hoger dan het percentage zieke koeien

%. In het management, en in onderzoek, zal meer dan tot nu toe het geval is, gelet moeten worden op het vermijden van omstandigheden waarbij melkziekte ontstaat (mineralenvoorziening onvoldoende, overvoeding ook in de droogstand, verandering van koppel). Zolang de ongunstige omstandigheden niet door management voorkomen kunnen worden, kan een preventieve behandeling met een calcium-magnesiumoplossing gunstig werken. Kopziekte komt weinig voor. Van alle koeien met kopziekte in de laatste vijf jaar is bijna 8 % binnen een week na de ziekte naar het slachthuis afgevoerd. Ook hier is aandacht voor de magnesiumvoorziening, vooral in het begin van de weideperiode, gewenst. Slepende melk-

ziekte komt op Waiboerhoeve 2 en 3 meer voor dan gemiddeld. De energievoorziening van de koeien laat dan te wensen over.

Conclusie

Er zijn grote verschillen in het optreden van ziekten bij melkvee tussen bedrijven. Onder invloed van managementmaatregelen (voeding, huisvesting, preventieve behandelingen) zijn er verbeteringen mogelijk. Dat komt niet alleen de veestapel ten goede maar ook de pot-temonee van de veehouder. Het onderzoek zal zich in de komende jaren richten op het inpassen van hulpmiddelen die de veehouder kunnen helpen bij het managen van zijn bedrijf.

Tabel 3 Vruchtbaarheidskengetallen per bedrijf en totaal van dieren die kalfden (mei 1991 t/m april 1992)

Bedrijf	W1	w2	w3	w4	HN	BZ	CD	DV	ZV	Gem
% geïnsemineerd	89	90	81	73	88	82	85	78	82	84
Dagen afk - 1 ^o ins.	76	69	79	72	77	75	69	83	60	73
Dagen 1 ^o ins. - dracht	43	18	17	34	13	24	30	38	37	26
Aantal ins./koe	2,38	1,90	1,91	2,02	1,54	1,99	2,01	2,12	2,66	2,03
Drachtig na 1 ^o ins.	31	53	53	35	55	39	36	33	37	43
Uiteindelijk drachtig	81	86	86	87	91	87	85	83	90	87
Draagtijd	282	282	286	277	283	285	281	285	284	283
Tussenkalftijd	401	370	381	383	372	383	380	405	381	382

